

TIBBIYOT XODIMLARI O'RTASIDAGI IJOBİY MUHITNI YARATISHGA QARATILGAN PSIXOLOGIK TAVSIYALAR

Raximova Roxat Boysoatovna

*Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Pedagogika va
Psixologiya kafedrası o'qituvchisi*

Akhunova Muxayyo

Menejment yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tibbiyot xodimlari o'rtasida qulay psixologik muhitni yaratish va uni yaxshilash bilan bog'liq usullar haqida fikr yuritilgan. Xususan ijtimoiy guruhlar va ijtimoiy voqealar bilan bog'liq xorijlik psixologlarning yechimga bo'lgan yondashuvlari bayon etilgan.*

Аннотация. *В данной статье рассматриваются пути создания и улучшения комфортной психологической среды у медицинских работников. В частности, описаны подходы зарубежных психологов к решению проблем, связанных с социальными группами и социальными событиями.*

Annotation: *This article discusses the methods of creating and improving a comfortable psychological environment among medical workers. In particular, the approaches of foreign psychologists to the solution related to social groups and social events are described.*

Kalit so'zlar: *Tibbiyot xodimlari, psixologik muhit, ta'lim, shaxs, muloqot, guruh, jamiyat, tahdid, jarayon, guruh, tana terapiyasi;*

Har bir shaxs o'z faoliyati jarayonida turli guruhlar qurshovida o'z faoliyatini amalga oshiradi. Ijtimoiy hayotda shaxslarni guruhdan xoli tarzda tasavvur qilish juda qiyin. Aytarli birorta guruh ta'sirida bo'lmagan shaxsni uchratish hozirgi kunda amri mahol. Kishi jamiyatda yashar ekan, u doimo turli insonlar bilan muloqotga o'zi kirishadi, o'zaro bu muloqot jarayonlari esa doimo guruhlar bilan ro'y beradi. Xususan tibbiyot xodimlari ham bundan mustasno emas. boshqa sohalarda ham bo'lgani kabi psixologik muhit bilan bog'liq muammolar shifokor va bemorlar o'rtasida ham yuzaga keladi. Shuning uchun ham guruhlar muammosi, uni o'rganish va guruhlarning shakllanishiga oid ilmiy xulosalar chiqarish ijtimoiy psixologiya fani oldida turgan asosiy dolzarb muammolardan hisoblanadi.

Ijtimoiy munosabatlar sohasidagi eng muhim soha – tibbiyot xodimlari bilan bog'liq o'zaro munosabatdir. Jamoada ijtimoiy-psixologik muhit, tashkilot madaniyatining o'ziga xos xususiyati nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarda ifodalangan birgalikdagi faoliyatning samaradorligi, balki xodimlarning o'z ishlariga munosabati, hissiy tuyg'ulari, tashqi motivatsiyasi va oxir-oqibat ishni qondirish bilan bog'liq. Ijtimoiy-. psixologik iqlim korporativ madaniyatni yaratish va umumiy maqsad bilan birlashtirilgan jamoa faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ko'p jihatdan ijtimoiy-

psixologik muhit rahbarlik uslubiga, Bosh shifokorning professional va shaxsiy xususiyatlariga bog'liq

Psixologiyada guruh – bu umumiy belgilar, faoliyat, muloqot hamda maqsadlar asosida birlashgan kishilar uyushmasidir. Umuman odamlar guruhi tashkil topishi uchun albatta, qandaydir umumiy maqsad yoki tilaklar, umumiy belgilar bo'lishi kerak. Masalan, talabalar guruhini oladigan bo'lsak, ular uchun umumiy narsalar ko'p (o'quv faoliyati, bilim olish, yoshlarga xos birliklar (o'spirin, yoshlar, ma'lum o'quv yurtida ta'lim olish istagi, tanlangan sohasi va hokazo) bo'lsa, biz ko'chada yurganimizda bexosdan to'planib turgan shaxslar guruhiga duch kelsak, bizni birlashtirib turgan umumiy narsalar– bu qiziquvchanlik bo'lib o'tgan hodisaga guvohlik, unga umumiy munosabatdir.

Kundalik hayotda shaxs muloqotda bo'ladigan, vaqtini birgalikda o'tkazadilar kishilar guruhi ham turli xil bo'ladi. Masalan, agar odamlar ko'chada tasodifiy hodisani tomoshabini bo'lib turishgan bo'lsa, ularni psixologiya tilida guruh emas, agregasiya (olomon) deb atashadi. Haqiqiy guruh uchun o'sha odamlarning barchasiga aloqador umumiy faoliyat va hamkorlik qilish, bir-birlariga ta'sir ko'rsatish imkoniyati bo'lishi kerak. Amerikalik psixolog Ch.Kuli hamkorlikning darajasi mezoniga ko'ra guruhlarini birlamchi va ikkilamchi turlarga bo'lib o'rganishni taklif etgan edi.

Birlamchi guruhda shaxslararo o'zaro ta'sir “yuzma-yuz, bevosita” ro'y beradi. Masalan, oila davrasidagi, sinfdagi, hisobchilar xonasida o'tirganlar birlamchi guruhga misoldir.

Ikkilamchi guruhlarda har doim ham odamlarning bevosita muloqotda bo'lish imkoniyatlari bo'lmaydi. Ular o'rtasidagi munosabat va o'zaro ta'sir bilvosita bo'ladi. Masalan, yirik bir tashkilotdagi tizimlar orqali muloqat, kasaba uyushmasiga birlashgan odamlar, “Fidokorlar Milliy demokratik partiyasi” a'zolarining bog'liqligi ikkilamchi guruhga misol. Ularda ham umumiylik bo'ladi, masalan, o'sha partiyaning oladigan bo'lsak, ular qashqadaryoda bo'ladimi, Farg'onadami, baribir umumiy g'oya atrofida birlashishadi, a'zolik badallarini vaqtida to'lab turishadi, saylov oldi kompaniyalarida bir-birlarini qo'llab-quvvatlab turadilar.

Guruh va jamoalar to'g'risida gap ketganda, ko'pincha uning “ma'naviy muhiti”, “psixologik muhiti” degan iboralar ishlatiladi. Chunki bu narsa o'sha yerdagi ishning yaxshiligi, faoliyatning samarasi bilan bog'lanadi. Ijtimoiy psixologik muhit deganda, biz o'sha guruhning a'zolari fikrlari, hissiyotlari, dunyoqarashi, ustanovkalar va o'zaro munosabatlaridan iborat bo'lgan emosional-intellektual holatni tushunamiz. Bu o'rindagi asosiy omil – bu a'zolarining o'zaro munosabatlaridir. Ma'lumki, o'zaro munosabatlar ish yuzasidan, faoliyat maqsadlari va mazmuni bilan hamda bevosita bir-birlarini yoqtirish-yoqtirmaslikka asoslangan insoniy emosional hissiyotlar ko'rinishida bo'lishi mumkin. Professional faoliyatni bajarish jarayonida tabiiy birinchi tipli munosabatlar ustivor bo'lib, ikkinchilarining xarakteri birinchisidan kelib chiqadi. Do'stlar to'plangan davradagi muhit esa aksincha, bevosita simpatiyalarga tayanadi.

Ijtimoiy psixologiyada ana shunday psixologik muhitni eksperimental tarzda o'rganishga katta e'tibor beriladi. Eng keng tarqalgan usullardan biri sosiometriya bo'lib, uning asoschisi amerikalik olim Jon Moreno hisoblanadi. Sosiometriya lotincha "so cietas" – jamiyat, va "metreo" – o'lchayman so'zlaridan olingan bo'lib, guruhdagi shaxslararo munosabatlarni o'lchashga qaratilgan texnikadir. Nazariy sosiometriya, uning muallifi fikricha, jamiyatdagi barcha nizolar, muammolarni yechishning usullaridan biri – insonlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish va shunga ko'ra, jamiyatda o'zgarishlarni amalga oshirish kerak, degan g'oyaga asoslanadi. Amalda esa har bir jamoalarda maxsus sosiometrik so'rovlar o'tkaziladi va uning natijalari tashkiliy jarayonlarda inobatga olinadi

"Psixologik muhitlar" quyidagilardan iborat:

1. Salomatlik psixologiyasi, sevgi, kasbiy muvaffaqiyat, pulga munosabat va boshqa ko'p narsalar kabi muhim va qiziqarli mavzularni muhokama qilish;

2. Foydali va qiziqarli ma'lumotlar, amaliy tavsiyalar;

3. Bolalikdan tanish bo'lgan stereotiplardagi "haqiqat va yolg'onning ulushini" baholash qobiliyati, tanish narsalarga "nigoh burchagini o'zgartirish";

4. Qiziqarli va qiziquvchan odamlar bilan muloqot qilish. Har bir zamonaviy odam (siz ham, albatta) hamma narsa haqida o'z fikriga ega. Shu bilan birga, ko'p odamlar ko'pincha odamlarga, o'zlariga, hayotdagi voqealarga nisbatan odatiy stereotiplar asosida harakat qilishadi. Bunday stereotiplarning misollari hammaga tanish:

1. Ayollar mantig'i haqidagi afsona. Yoki ayollarning haydash uslubi;

2. Katta pul harom puldir;

3. Sevimli bo'lish uchun siz go'zal, aqlli, qiziqarli va yaxshiroq "ilohiy mukammal" bo'lishingiz kerak;

4. Ish beruvchi kechagi bitiruvchidan ko'ra tajribali ish izlovchini ishga olishi mumkin.

Insonning ichki tabiati to'liq ochib berilishi uchun qanday sharoitlar bo'lishi kerakligi aniqlanmasa, ta'lim muhitining psixologik tavsifi to'liq bo'lmaydi. Aynan shu shartlarning yig'indisi "psixologik xavfsizlik" tushunchasi bilan belgilanishi mumkin. Ko'pgina ta'riflar xavfsizlik tizimni saqlab qolish, uning normal ishlashini ta'minlashga qaratilganligini tasdiqlaydi. Xavfsizlik shunday hodisaki, usiz na inson, na ijtimoiy tashkilot, na jamiyat, na iqtisodiyot, na davlat normal rivojlana olmaydi. Maktab jamiyatda keng namoyon bo'lgan, bu jarayonda bevosita ishtirok etuvchi, milliy xavfsizlikning umumiy nazariyasiga asoslangan o'zining mahalliy (xususiy) xavfsizlik tizimini qura oladigan ijtimoiy institutlardan biridir. Ta'lim jarayoni ishtirokchilari o'rtasidagi muloqot maktabning ta'lim muhitining psixologik xavfsizligini "hosil qiladi".

Hozirgi kunda psixologiyaning markaziy tushunchasi "tahdid"dir. O'zaro ta'sir jarayonida ta'lim muhiti ishtirokchilariga nima tahdid soladi? Psixologik xavfsizlikni yaratish uchun ularni nimadan himoya qilish kerak? Bizning yondashuvimizdagi tahdidlar manbai ijtimoiy-psixologik xususiyatga ega bo'lib, o'zaro ta'sirdagi psixologik zo'ravonlikning namoyon bo'lishi bo'lib, ichki va shaxslararo keskinlik tufayli yuzaga keladi. Aynan

psixologik zo'ravonlik asosiy xavf tug'diradi, o'zaro ta'sirda psixologik zo'ravonlik darajasini aniqlash ta'lim muhitining psixologik xavfsizligini yaratishda asosiy yo'nalish bo'lishi kerak.

Hozirgi ijtimoiy-madaniy vaziyat bizga tashqi sharoitlarning shaxs shakllanishiga salbiy ta'siri haqida ko'plab misollar keltirmoqda. Zamonaviy dunyoda boshqasiga nisbatan zo'ravonlik harakatlarining namoyon bo'lishi juda keng tarqalgan. Agar ochiq jismoniy zo'ravonlik holatlari bir ma'noda qoralangan bo'lsa va ularga qarshi kurashish vositalarini intensiv izlash bo'lsa, psixologik zo'ravonlik ham jamoatchilik ongida, ham ilmiy tadqiqotlarda faqat muhokama mavzusiga aylanadi. Bolaning maktabga borishni istamasligi, sinfda bo'lishdan bosh tortishi ko'pincha shikoyatlar bilan bog'liq: "Meni ismlar chaqirishadi, e'tiborsiz qoldiradilar, masxara qilishadi, kamsitishadi va hokazo" sinfdoshlariga ham, o'qituvchilarga ham tegishli bo'lishi mumkin.

Tibbiyot xodimlarida yaxshi psixologik muhit muhim ahamiyatga ega. Muvaffaqiyatli hamkorlik faqat jamoa a'zolarining umumiy til topishib bir birini tushunishganda yuzaga keladi. Bu jarayonga tibbiyot xodimlari nuqtai nazari bilan qaraydigan bo'lsak, ular o'z ish jarayonidan bemor va doktor, bemor va hamshiralar, ma'muriyat o'rtasidagi ijobiy munosabatlar o'rnatilgandagi jarayonni tushunsak bo'ladi

Tibbiyot xodimlar samarali innovatsion faoliyatini rivojlantirish uchun jamoa hayotining ijtimoiy-psixologik jihatlarini ajralmas va dinamik xarakteristikasi bo'lgan ijtimoiy-psixologik iqlim ham muhim ahamiyatga ega. Psixologik muhit atamasi ilk bor A.S.Makarenko qo'llagan. jamoada ijobiy muhitni ta'minlashda xodimlarning Yoshi, jinsi, tajribasi bilangina kifoyalanmay, faol rahbar kadr ham asosiy o'rinni egalaydi degan fikrlarni ilgarey surgan.

Pedagogik jamoada pedagogik jamoada pedagog, ota onalar, ma'muriyat bo'g'in bo'lib bir maqsadda birlashsalar, o'shanda ijobiy psixologik muhit yuzga keladi degan.

Jamoadagi psixologik iqlimni yaxshilash uchun nima qilish kerak?

Birinchidan, sizning kayfiyatingizni nima buzayotganiga e'tibor qarating. Bunga kim yoki nima sabab bo'lmoqda?

Ikkinchidan, Jamoada o'z o'rniga ega rahbar konfliktga moyil kichik tibbiyot xodim uchun mutaxassislar suhbatning uslubi va modelini individual ravishda tanlab, "konfliktogen" xodimga ushbu xodimning ish muhitiga ham ta'sir qiladigan muammolarni hal qilish uchun professional psixolog-maslahatchi bilan bog'lanishni maslahat berishlari mumkin.

Uchinchidan, jamoa o'zining asosiy maqsadi - natijaga erishishi kerak. Universal vosita - norasmiy tadbirlar, bayramlar. Ular ham professional, ham ijtimoiy bo'lishi mumkin, siz xodimlarning oilalarini taklif qilishingiz mumkin. Maqsad faqat bitta - siz yolg'iz emasligingizni, balki yaqin atrofda ekanligingizni - sizga va siz ularga bog'liq bo'lganlarni ko'rish va tushunishdir.

Psixologlar jamoada yaxshi muhit yaratish uchun ko'plab ijtimoiy-psixologik usullarni ishlab chiqdilar. Bularga quyidagilar kiradi:

1. Tana psixoterapiyasi. U aqliy va fiziologik jarayonlar o'rtasidagi chambarchas bog'liqlikni tan olishga, xususan, shaxsiy xususiyatlarning turish, imo-ishora va harakatlarda namoyon bo'lishiga asoslanadi. Psixologiyada tana psixoterapiyasi psixologik yordam xonalarini, xodimlar uchun manekenli kabinalarni (salbiy his-tuyg'ularni bo'shatish uchun va hokazo) tashkil qilishda qo'llaniladi.

2. Art terapiya. Bu uslub insonning har safar chizgan, rasm chizganida, haykaltarayotganida uning ichki "men"i o'z asarlari haqida o'ylamasdan (ya'ni o'z-o'zidan) tasviriy obrazlarda namoyon bo'lishiga asoslanadi. Guruh bilan ishlash jarayonida olingan materiallar odamlardagi tajovuzkorlik va boshqa salbiy his-tuyg'ularni aniqlashga, nizolarni hal qilishga va ishtirokchilar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilashga yordam beradi. Art-terapiya ijtimoiy reabilitatsiya va mehnat terapiyasi sohasida qo'llaniladi.

3. "Mashq qilish malakalari" guruhleri. Ular psixologiyada xulq-atvor yo'nalishiga tegishli. Ishga yondashuv o'rganish modeliga, maqsadlarni belgilashga, xatti-harakatlarni o'lchash va baholashga asoslanadi. Misol tariqasida "o'ziga ishonchni oshirish" guruhleri bo'lishi mumkin. Shunday qilib, ular martaba rejalashtirish va qaror qabul qilish qobiliyatini o'rgatadi, tashvishlarni engish qobiliyatini rivojlantiradi va muloqot ko'nikmalarini yaxshilaydi.

Bundan tashqari, qulay hissiy muhitni yaratishga qaratilgan boshqa ko'plab usullar va treninglar mavjud. Ular psixologik o'yinlar, testlar, xodimlar bilan ishlashni tashkil qiladi. Ba'zi firmalar bir muddat chetdan mutaxassislarni taklif qilishadi. Bu, albatta, ijtimoiy-psixologik iqlimga foydali ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, tibbiyot xodimlari o'rtasidagi psixologik muhitning yaxshilanishi xodimlarga ijobiy ta'sir ko'rsatib, ishning ham yuqori samaradorligiga ham sabab bo'ladi.

FOYDALANILGANADABIYOTLAR:

1. Голубцова, М. В. Культура педагогического общения - как условие благоприятного психологического климата в школе / М. В. Голубцова. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2015. — № 22.3 (102.3). — С. 4-6. — URL: <https://moluch.ru/archive/102/23523/>

2. Аникеева Н.П. Учителю о психологическом климате в коллективе. - М.: Просвещение, 1989 – 185с. 3. Бойко В.В., Ковалев А.Г., Панферов В.Н. Социально-психологический климат коллектива и личность.- М.: Мысль, 1998. – 125

3. Бабурова И.В. Профессиональная подготовка учителя к формированию благоприятного социально-психологического климата в группе школьников. Автореф. дисс. ... канд. пед. наук. М., 1997. - 16 с.

4. R.B.Raximova "Kasb tanlash motivatsiyasi namoyon bo'lishida psixologik omillar" "formation of psychology and pedagogy as interdisciplinary sciences" Italy dekabr 2022

5. Baxtiyarovna, S. D. (2022). KASALLIKKA MUNOSABATNI SHAKLLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI PSIXOLOGIK OMILLAR. FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES, 1(11), 70-77.

